

Örnkoll

Christian Lagström

Varje vinter inventeras örnarna i sydöstra Sverige. Inventeringen leds av fågelstationen Rördrommen i Eskilstuna. MOF har deltagit i dessa inventeringar i viss utsträckning. Här redovisas utvecklingen av antalet sedda individer åren 2004–2016. Helt klart går förnyringen och beståndsutvecklingen bra för våra mellansvenska havsörnar.

Rovfåglar har en särskild plats i många fågelskådares hjärtan. Man ser dem kanske mer sällan än andra familjer av fåglar, men när dom väl dyker upp är det svårt att inte helt hypnotiseras av deras skönhet.

Det mest vanliga är nog att man extremt kort får syn på en ormvråk i ögonvrån som spanar från en stolpe på viltstängslet längst med motorvägen. Eller så har man turen att få ett blixtpbesök av sparvhöken vid fågelbordet innan den snabbt drar vidare efter misslyckad jakt (mest vanligt) eller, om det är en skicklig

jägare, med en mindre lyckosam fröätare i klorna. Helt klart slås man av deras effektivitet, skönhet och styrka. Inte undra på att rovfåglar i alla tider varit en symbol för det som vi önskar att vi själva var.

Oavsett upplevelser så finns det många fina minnen som vi som rör oss i naturen bär med oss. Och rovfåglar i alla åra, inom familjen finns det arter som kanske mer än andra tar andan ur oss. Jag tänker då särskilt på våra örnar. Ingen av rovfåglarna i Sverige har samma tyngd och storlek som vår största örn, havsörnen. Har

Foto: Lars-Erik Eklund

Havsörn som ringmärkts i finska Lappland 1997, nu år 2014 i västra Mälaren.

Bilder från Grankulla vid inventeringen 2016.

man turen med sig så kan det bjudas in till de mest fantastiska observationerna. Självt har jag haft turen många gånger, och några tillfällen utmärker sig mer än andra. Särskilt minns jag den jagande havsörnen på Färingsö, som under en lång stund kretsade över en förtvivlad sothöna som säkert dök under vattenytan ett 30-tal gånger innan örnen till slut tröttnade och gav upp. En blek vinterdag såg jag två havsörnar på hög höjd över isen ropade till varandra och med gälla pip visade upp en extrem luftakrobatik som avslutades med en parning i toppen på en stor tall. Det var en magisk upplevelse. Havsörnen är Sveriges största rovfågel med en vingbredd på nära två och en halv meter. När den tar sig fram i lufthavet kan den ibland liknas vid en bred halsduk som vinden fångat upp. Den är tung och ofta är det med möda som den tar höjd de dagar då varma uppåtvindar saknas. Vi har tur på Mälaren, för 50 år sen var havsörn en ovanlig syn över våra vatten. Idag har den återhämtat sig efter att hotet från miljögifter som DDT och PCB minskat, och förnygringen går stadigt framåt i Mälardalen. Det forskas en hel del på näringskedjornas s.k. toppkonsumenter, de arter som oftast drabbas först och hårdast när miljön förändras. Och trenden är god, tack vare förbud för användningen av vissa kemiska substanser och bekämpningsmedel, olika stödprojekt och skyddandet och vårdandet av viktiga biotoper, kan vi åter igen njuta av de stora rovfågeln över Mälaren och längst våra kuster. Idag ser man till

och med havsörnen med jämna mellanrum över huvudstaden. Ett tecken på att många problem i naturen minskat.

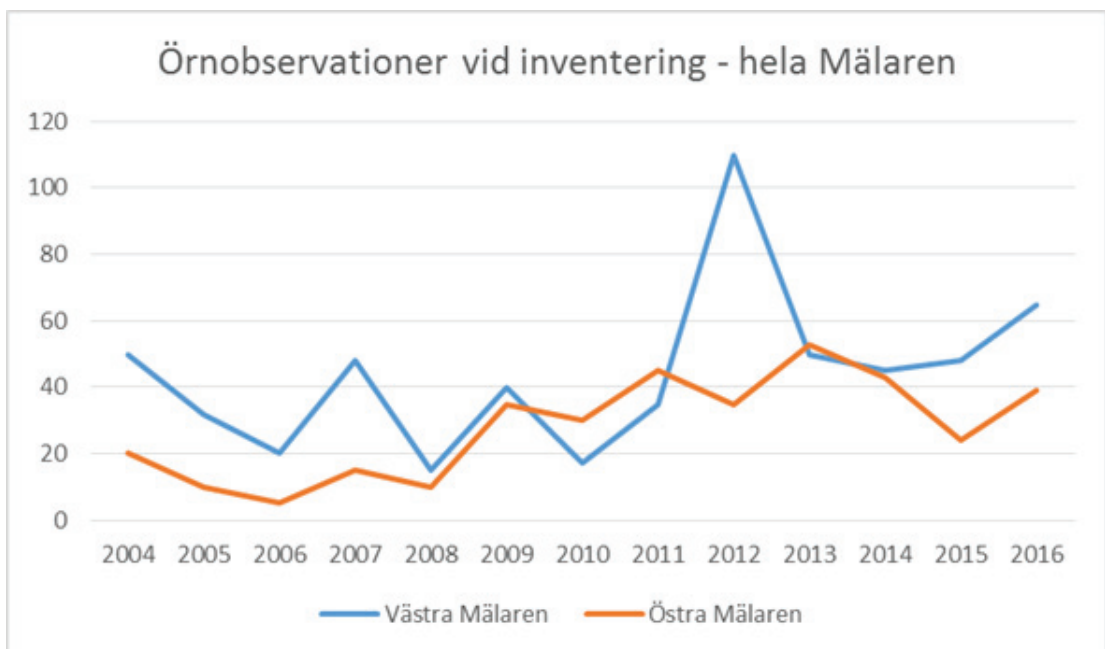
Av alla projekt som genomförs är det en inventering av örn som lockar många deltagare från allmänheten. Varje år anordnar fältstationen Rördrommen nära Eskilstuna en örnräkning. Platserna för inventeringen sträcker sig från Östersjön i öst till Väneren och Vättern i väst. Ofta uppgår antalet inventeringspunkter till närmare 100 stycken, och hos oss från MOF och inom Ekerö kommun finns det flera mycket strategiska platser där man ofta kan räkna med att få se havsörn. Vi tillhör östra Mälaren, och det är bl.a. dessa data som presenteras i diagram 1. Upplägget är enkelt men ändå en viktig del av arbetet med att ta reda på hur läget för havsörnen inom detta geografiska område ser ut.

Under två timmar, mellan kl. 1000 och 1200 en förutbestämd vinterdag i mars månad, ska respektive observationsplats räkna framförallt havsörn, men också kungsörn om man har tur att se den. På Mälaren fanns det förra året två bestämda platser, dels på Adelsö vid Lastberget (en plats som under flera år bemannats av Björn Lindblad) men också på norra spetsen av Färingsö på Grankulla. Tidigare år har MOF även haft en tillfälligt bemannad inventeringsplats vid Svartsjövik. De två första platserna ligger strandnära och med en fri sikt ut över öppna fjärdar och vatten. Platserna är med omsorg valda för att öka

chanserna till att få goda observationer även på långt håll. Var 15:e minut blir inventeringsplatsen uppringd av sambandscentralen, som då sitter på Rördrommens Fältstation, för att stämma av antalet observationer och säkra så att inga dubbelräkningar förekom på platser som ligger nära in på varandra. Varje år är detta en imponerande organisation som säkerställs av fältstationen Rördrommen med Sten Ullerstad som samordnande eldsjäl. 2016 års inventering gav totalt 180 inrapporterade fåglar inom hela området och på observationsplatsen på Grankulla fick vi till slut se en havsörn som kom inflygande från Brofjärden och slog sig ner i en stor tall på Dävnsö. Bästa kvarten (som nämnts ovan ringde sambandscentralen på Rördrommens fältstation runt till de nästan 100 observationsplatserna varje kvart) gav över 100 enskilda individer inom hela inventeringsområdet. Ett imponerande antal som i alla fall kan ge oss en fingervisning om antalet fåglar som finns i denna del av landet under vintern.

De senaste årens inventeringar visar att antalet havsörnar inom denna del av Sverige ökar. Inventeringarna startade 2004, och sen den startade kan man få en idé om hur populationen utvecklats (se diagram 1). Trenden följer den forskning som gjorts på havsörn, antalet individer i Sverige och i Mälaren ökar. Havsörnen minskade drastiskt i Sverige under 1970 och 1980-talet på grund av miljögifter, men idag fungerar förnyringen igen och antalet lyckade häckningar per år är nu i samma nivå som den var på 1950-talet. Detta gör att alla som vill idag relativt enkelt kan få en av de häftigaste naturupplevelsorna bara genom att bege sig ut i naturen.

Enligt "Fåglarna i Sverige" fanns i slutet av 00-talet 530 par havsörnar i Sverige och idag har säkert antalet passerat 600. Nästan hälften av paret finns i östra Svealand där på många håll alla lämpliga örnrevir redan är besatta. Ett 100-tal av paret finns i Norrbottens län.

Figur 1. Observerade havsörnar mellan åren 2004 och 2016 för östra och västra Mälaren. Trenden visar att antalet observationer för Mälaren i sin helhet ökar något. Detta ger oss en anvisning om att förnyringen av örnpopulationen fungerar. Data från fältstationen Rördrommen, Eskilstuna.